O šíření jestřábníku oranžového v Karlovarském kraji

Stanislav Wieser, Karlovy Vary

V době před více než 60 lety, kdy jsem jako student s vedlejším zájmem o botaniku chodil po Krkonoších, nebyl tam na horských loukách nápadný jestřábník oranžový – jistě by mě zaujal a objevil se na některém z mých snímků. V té době jsem používal kromě starší literatury Dostálův Klíč k úplné květeně ČSR, podle kterého rozšíření jestřábníku oranžového (*Hieracium aurantiacum*) sahá od Jizerských hor do Východních Karpat. Kromě jestřábníku oranžového pravého (ssp. *aurantiacum*) Dostál popisoval tehdy rozlišovaný druhý poddruh – jestřábník oranžový šafránový (ssp. *croceum*), vyskytující se v Belianských Tatrách. Tam jsem jej skutečně na jedné túře viděl, což považuji dodnes za mimořádný zážitek. Tehdy teprve v mé paměti utkvěl jestřábník jako obdivuhodný květ bez ohledu na to, jak by mohl být podle botanické nomenklatury pojmenován. Názvosloví rostlin bylo a je proměnlivé. Podle vzezření lodyh a listů byl přejmenován dílčí rod jestřábníků na „chlupáček“ (subg. *Pilosella*), takže bych mohl psát o chlupáčku oranžovém.

V České republice se jestřábník oranžový původně vyskytoval jen na Šumavě, v Krkonoších, na Králickém Sněžníku a v Beskydech, druhotně pak roste na mnoha dalších místech, kde byl pravděpodobně záměrně vysazen nebo se v nedávné době sám rozšířil. Když jsem od druhé poloviny 60. let 20. století žil a cestoval po Karlovarsku, všiml jsem si jestřábníku oranžového v některých zahrádkách, ale na loukách jsem jej z počátku nevídal. Prvně jsem jeho nápadný porost viděl v Perninku na sjezdovce u nádraží, kde byl u viaduktu zmiňován již v meziválečné literatuře (Sterneck 1938). Fotografie, kterou jsem pořídil později v roce 1981, je publikována v Ohrožené květeně Karlovarska (Jelínek

▲ Porost jestřábníku oranžového v Perninku – jedna z prvních nápadných lokalit na snímku publikovaném v Ohrožené květeně Karlovarska, 28. 6. 1981.

▲ Porost jestřábníků oranžových u Horní Blatné, 27. 6. 2006. Všechny fotografie Stanislav Wieser.

1987). Tamtéž v publikovaném seznamu ohrožených rostlinných druhů jestřábník oranžový je, ale při vnímání pozdějšího až masového šíření na loukách západního Krušnohoří dojem jeho ohrožení zanikal.

Své pozorování nápadného šíření tohoto druhu jsem srovnával s údajem ve starší knize, kterou jsem měl k dispozici: Klíč k úplné květeně republiky Československé (Domin et Podpěra 1928). Tam podle určovacích znaků barva květu „pomerančová neb nachová“ zařazuje takové jestřábníky do druhu jestřábníku rudokvětého (*Hieracium aurantiacum*) rozšířeného na horních loukách v evropské, zvláště alpské oblasti. Z nálezových databází druhů se zdá, že v první třetině 20. století se v horské a vrchovinné oblasti Karlovarska jestřábník oranžový ještě nevyskytoval. Na krušnohorských loukách se jestřábník oranžový začal více objevovat mezi lety 1975–1980, často i v nápadných shlucích. Ve Slavkovském lese jsem jej ale v té době ještě nepozoroval.

Aktuální podrobné údaje o rozšíření jestřábníku oranžového jsou k dispozici ve volně přístupné Nálezové databázi ochrany přírody (web1). Zajímavý je zatím ojedinělý nález jestřábníku oranžového v Doupovských horách a za povšimnutí stojí i skutečnost, že původně horský druh roste v širokém rozpětí nadmořských výšek.

Od zavlečení tohoto druhu na krušnohorské louky ze zahrádek uplynuly teprve desítky let. Masivní výskyt dokumentovaný například fotografií louky u Horní Blatné může pocházet i z cíleného výsevu. Díky dnešním podrobnějším mapovým podkladům bude snad po dalších desítkách let možné spolehlivější srovnávání proměn výskytu tohoto zajímavého druhu.

Podrobnější popis rozsáhlého rodu jestřábníků poskytuje web botany.cz, u řady druhů je připojena i fotodokumentace. Mezi nimi jsou taxony podobně zabarvené jako jestřábník oranžový, u kterých je vyslovena domněnka, že mohou pocházet z křížení s ním – jestřábník červený (*Hieracium rubrum*) a jestřábník hnědočerný (*Hieracium fuscoatrum*). V poznámce je na webu uvedeno: *„Jestřábníky patří k druhově nejpočetnějším rodům evropské květeny, jejich*

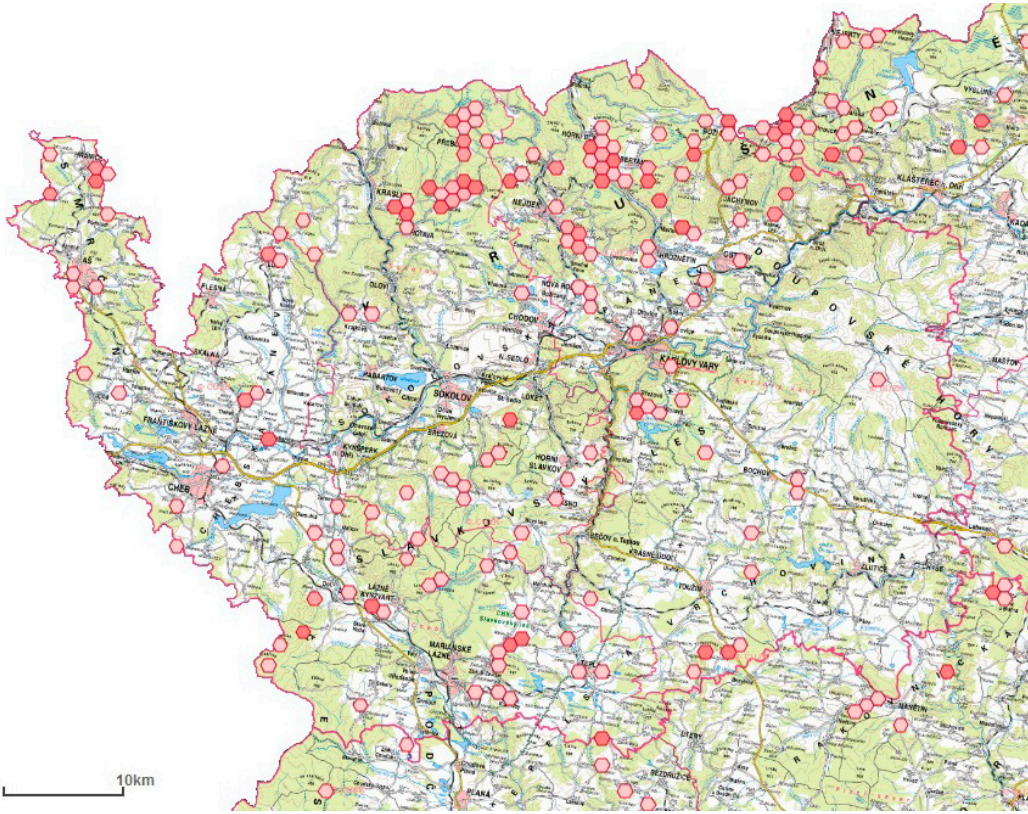

Rozšíření jestřábníku oranžového na Karlovarsku dle Nálezové databáze AOPK ČR. Značná část lokalit v mapě jistě chybí, řada botaniků totiž druh opomíjí kvůli jeho nepůvodnosti.

vzájemná podobnost je příčinou mnohých problémů při jejich druhové identifikaci. Jestřábník oranžový je však barvou svých květů naprosto nezaměnitelný, je nepřehlédnutelnou rostlinou horských luk a pastvin." Mohu jen poznamenat, že ve spektru lučních květin je ozdobou.

V pustinách ohrazených pastvin jsem zatím bohužel jestřábník oranžový neviděl. Takové pastviny se stávají nyní důvodem, aby tento druh květeny zůstal v červeném seznamu ohrožených rostlin. V krajinách obhospodařovaných pastvou, v jakém stavu je vidíme dnes, si kladu otázku, zda se pastva stala skutečně prostředkem údržby trvalých travních porostů s cílem k jejich druhovému obohacení. Teoretické podklady ke vhodnému pastevnímu hospodaření jsou a někde se dokonce i aplikují (Mládek et al. 2006). ■

Použitá literatura:

Domin K. et Podpěra J. (1928): Klíč k úplné květeně republiky Československé. – R. Promberger, Olomouc, 1088 pp.

Dostál J. (1958): Klíč k úplné květeně ČSR. – Nakladatelství ČSAV, Praha, 982 pp.

Jelínek F. (1987): Ohrožená květena Karlovarska. – Odbor kultury Okresního národního výboru v Karlových Varech, Propagační tvorba Praha, nestránkovaný tisk.

Mládek J., Pavlů V., Hejcman M. et. Geisler J. [eds.] (2006): Pastva jako prostředek údržby trvalých travních porostů v chráněných územích. – Výzkumný ústav rostlinné výroby Praha, 104 pp.

Sterneck J. (1938): Heimatkunde des Karlsbader Bezirkes. Band 5: Welt der Pflanzen. – Karlsbad. S. 48.

web1: https://botany.cz/cs/hieracium-aurantiacum/

web2: https://portal.nature.cz